

értelmezzük, el tudjuk hártani az élet széthullását okozó szekularizálódást. Mindezt figyelmesen és óvatosan kell alkalmaznunk minden történelmi helyzetben: nem a régi formák pusztá utánzásával, hanem Isten életformáló igéje iránti engedelmességgel.

Jan-Andrea Bernhard svájci lelképásztor és tudományos kutató (Castrisch–Zürich) németül tartotta meg *Kálvin hatása Magyarországon és Erdélyben 1551 előtt* című előadását. Felelevenítette Kálvin magyar nyelvterületen történt befogadásának első jeleit, majd Kálvin Dévai Bíró Mátyásra gyakorolt hatásáról, és Melanchthon közvetítői szerepéről beszélt.

Juhász Tamás, a PTI intézet szisztematikus professzora *Semen religionis? A természet-tológia határai az Institutio első fejezetében* címmel megtartott előadása ezzel a konklúzióval záródott: Kálvin határt szabott a vallásosság csírájáról szóló tanításnak, éspedig azzal, hogy a kegyességet tekinti kiinduló pontnak. Ez által lehet megismerni Istent és önmagunkat, és ez megelőzi minden eszmélésünket. Nem értelmünk építi a vallást, hanem az értelem felfedezi azt a kegyességet, amelyet Isten ajándékként vetett belénk és meg tudja magyarázni értelmesen azt, hogy mit hiszünk.

Az értekezlet végén a *Szóra bírva – Kozma Zsolttal beszélget Tunyogi Lebel* (Exit Kiadó. Kolozsvár 2009. ISBN 978973-88782-5-9) című könyv bemutatására került sor. A nyugdíjas kolozsvári professzort és a könyvet négy közreműködő méltatta a népes hallgatóság előtt: Varga László, a PTI tiszteletbeli tanára, Juhász Tamás professzor (PTI), Fekete Károly, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem professzora és Pap Géza, az Erdélyi Református Egyházkerület püspöke. A méltatások a következőképpen szóltak:

Azt hiszem, hogy a jelenlévők közül én ismerem meg Kozma Zsoltot a leghamarabb: még mint a Zilahi Református Kollégiumnak büszke diákja. (Büszke diákja, mert erről e kollégium minden valamikori diákja büszkeséggel beszél és erre büszkeséggel gondol vissza.) Azután vele voltam Kolozsváron, majd életemnek talán a legszebb korszakában, amikor ugyanabban az egyházmegyében szolgáltunk... Szép volt ez a munka, és közben tudtuk jobban, alaposabban megismerni egymást. Úgyhogy, ahogy én ismertem meg Kozma Zsoltot, elsősorban nem a tudóst láttam és szerettem benne. Erről mások, akiket tanított, jobban tudnak beszélni.

Még csak nem is annyira az igehirdetőt láttam benne. (Olyan érdekes, hogy évtizedek óta próbálom rávenni: fogalmazza meg azt az igehirdetési stílust, amely annyira jellemző volt ránk, a mi nemzedékünkre, de mindenesetre arra a közösségre, amelynek tagjaival együtt dolgoztunk a Szamosújvári, azután pedig a Dési Egyházmegyében; mert ezt ő tudná a legjobban megfogalmazni. Én nem értek ehhez.) Tehát az volt az első, amit megismertem és megszerettem benne, hogy a Szentírásnak elsősorban nem tudósa volt – s véleményem szerint elsősorban nem is igehirdető –, hanem a Szentírás Lelkének ismerője. Azt kell mondanom, s lehet, hogy ez csupán tájékozatlanságomnak tudható be: személy szerint nem ismerek még egy olyan valakit, aki ennyire mélyen, az Írás mélyéből és az ő a lelke mélyéből ismeri és érti és tudja továbbadni az igét. Ez az a mélység, az a ráérezés, amikor az ember nem a tudományt adja tovább. (A tudományt el kell sajátítani, a prédikálást is meg lehet tanulni, de ezt nem lehet megtanulni.) Érezni az ige Lelkét és kapcsolatba kerülni azszal,

aki szól az ígén keresztül – ez volt az, amit mindig a legjobban szerettem és a legjobban tiszteltem Kozma Zsoltban.

Egy másik dolog, aminek nagyon örültem annakidején, és nagyon tiszteltem ezért is, az volt, hogy amikor Ceaușescu még élt (már lelépett, de még élt), kezdeményezésére gyorsan összehívták azokat a régi diákokat, akik kiválóak voltak, de akiket nem lehetett felvenni a Teológiára. Két héttel később ezt már nem lehetett volna megtenni. De akkor a bányák mélyéből, a büntetésüzemekből és mindenütt összeszedték ezeket a diákokat, akikből – ahogy én ezt megismerhettem –, mind a mai napig a legkiválóbb évfolyam született a kolozsvári Teológián.

Tehát: az egyik a lélek mélysége, a másik pedig az a gyors ráérzés, hogy „most kell cselekedni”.

Így szerettem én ifjúkorától kezdve. Később nagyon jó barátságba kerültem vele, s remélem, hogy ő is úgy gondolja: igazi lelki barátságban lehettem vele, ismerhettem meg és szerettem őt, Kozma Zsoltot.

(Varga László)

Vajon érted-é, akit olvasol?

Kicsoda érthetné Kozma Zsoltot, ha csak valaki meg nem magyarázza. Azt hittem: Tunyogi Lehelnek ez sikerült ebben a könyvben. Végigolvastam a kötetet és azóta még sokat lapozgattam benne, és úgy vettem észre, hogy maradéktalanul neki sem sikerült.

Amikor e könyvbemutató ürügyén szólok Kozma Zsolthoz (aki barátjának nevezett – és ezt örömmel fogadom és viszonzom –, remélve, hogy sikerül őt megtanítanom a liberalizmust szeretni, neki pedig sikerülni fog velem a liberalizmust meggyűlöltetni), akkor olyan kulcsszót vezetek be, amelyre iránta érzett tiszteletem és szeretetem jele: „utol-járó előljáró”. Olyan előljáró, akit legtöbbször „utol-járó”-ként ismertem meg. Ötöle származik a mondás – mert nagyon sok jó teológiai mondat származik tőle –: „Jézus Krisztus óta a farizeusok nem elől, hanem hátul ülnek.” Amíg a Teológián tanított, Kozma Zsolt leghátul ült a préceseken, amelyeken mindig jelen volt. Amióta pedig nyugdíjba vonult, legelől ül az akadémiai istentiszteleteken. Most már nem is tudom, hogy saját megítélését mikor követte igazán...

Elöl és hátul. Van nálam egy írása, amit féltve őriztem, nehogy valami egyházi zsinat elé vagy magas méltóság kezébe kerüljön, mert ez a címe – és most mindenki vegyen papírt és ceruzát és írja le –: „Mieg és kentere”. A könyvben is olvashatjuk a címet és a hozzá tartozó szöveget. Visszafelé kell olvasni és akkor rájövünk, hogy miről beszél: eretnekségeim. Tehát „hátról” kell olvasnunk Kozma Zsoltot, hogy rájövünk: a Magyarországi Református Egyház aranygyűrűs doktora, két teológiai intézet tiszteletbeli doktora, egy harmadiknak pedig tiszteletbeli professzora eretnekségeket rejtget magában, és ime, most publikussá tette ezeket. Azt gondoltam, hogy olyan jó barátja vagyok, hogy reám bízza féltve őrzött titkait, és kiderül, hogy ezeket más is megismerheti. (Gondolom attól félt, hogy írását én talán soha nem fogom elővenni.)

Azért is „utol-járó előljáró”, mert utoljára, azaz csak ebből a most megjelent könyvből tudtam meg, hogy leckét adott fel nekem, mégpedig nehezen megoldható, „bogra kötött” leckét: nekem, azaz pontosabban nekünk, rendszeres teológusoknak kell megoldanunk a homiletika problémáját. Tehát amit nem tudtak megoldani a keresztyénség első prédikátora, Péter óta egészen Ravasz Lászlóig és Kozma Zsoltig, azt most oldják meg a rendszeres teológusok. Köszönöm a feladatot. Töprengeni fogok rajta.

„Utol-járó előljáró” abban a tekintetben is, hogy én hamarabb ültem a Kali Gyöngyi [ti. Kozma Zsoltné] asztalánál, és ittam a konyakját, mint Kozma Zsolt. Amikor két évtized után Gyöngyivel újból találkoztunk, már Kozma Zsoltné volt, és négy gyermek édesanyja. Büszke vagyok, hogy gyermekeik cseperedését közelről láthattam. Kicsi Zsoltot [ti. ifj. Kozma Zsolt] mai napig csodálom térben-látásáért, amelyel matematikus fiamat segítette egy mértani feladat megoldásában, s örültem,